

Eestis ilmunud Ida-kirjandus: november 2017 – detsember 2018

Ida klassika tõlked

Šihab ad-Din Yahya Suhrawardi. Ingel Gabrieli tiibade sahin
Araabia ja pärsia keelest tõlkinud ning kommenteerinud Kalle Kasemaa
ja Haljand Udam. Sari „Islam kontekstis“, 1. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus,
2017, 200 lk.

„Islam kontekstis“ on raamatusari, mille eesmärk on tuua eesti lugejani islami alustekstidega (Koraan, sunna, ajaloo- ja õigustööd) seotud kirjanduse ning laiemalt islami kultuuriruumi kuuluvate teoste tekstikriitilisi esma- ja uustõlkeid ning pakkuda nende juurde asjakohaseid teaduslikke kommentaare.

Sarja esimene köide sisaldab 12. sajandil elanud pärsia filosoofi ja müstiku Šihāb ad-Dīn Yahyā Suhrawardī sufismialaste kirjutiste tõlkeid. Suhrawardī kirjalik pärand on mitmekülgne, ta kirjutas nii pärsia kui ka araabia keeles. Siinses valimikus on esitatud filosoofiline traktaat „Valguse paleed“ ning kaheksa müstilist jutustust: „Ühel päeval sufide seltsis“, „Kiri lapseseisuse kohta“, „Ingel Gabrieli tiibade sahin“, „Purpurpunane peaingel“, „Armastajate teejuht“, „Sipelgate keel“, „Simurģi hüüd“ ja „Kiri õhtumaisest pagendusest“. Mõned uurijad seavad need allegoorilised jutustused isegi kõrgemale Suhrawardī peateoseks peetavast *Ida tarkusest* ning näevad neis tema teoloogia ja filosoofia kvintessentsi. Sel põhjusel on neid ka kõige rohkem tõlgitud.

Kogumik on varustatud Kalle Kasemaa põhjaliku saatesõnaga, raamatu lisa on ära trükitud ka Haljand Udami lühem käsitus „Suhrawardī ja Dante“.

Nasir-e Khusrav. Kahe tarkuse ühtsus

Araabia keelest tõlkinud, kommenteerinud ja järelsõna kirjutanud
Kalle Kasemaa. Sari „Avatud Eesti raamat“. Tartu: Ilmamaa, 2018, 320 lk.

Seldžukkide riigi ühes tähtsamas keskuses Mervis 1040. aastatel lõbusat ja tormakat õukonnaelu nautinud maksuametnik Nasir-e Khusrav (1003/1004–1074) sai 1045. aasta lõpul ilmutuse, mis muutis tema käekäiku — ta asus vaimsete

otsingute teele ning aastatepikkusele palverännakule. Tundes ühtaegu hästi nii loodusteadusi, meditsiini, astronoomiat ja matemaatikat kui ka hästi kaasaegset kirjandust ning olles ühtaegu ka poeet, kogus ta kiiresti tuntust filosoofina.

Khusrav sattus viibima Badašhanis ajal, kui kohalik valitseja otsis vastuseid filosoofia-, loogika-, füüsika-, grammatika-, teoloogiaküsimustele ja koraanitõlgendusele 10. sajandil elanud ismailiidist filosoofi ning luuletaja Abū'l Haitham Ahmad ibn Hāsan al-Džordžāni luuletustes. Nõnda sündis teos *Kahe tarkuse ühtsus*, kus leiavad käsitlemist kaks põhiteemat: esmalt kreeka filosoofia, mis tähendab ismailiitidele prohvetlikku tarkust, millest tuleneb filosoofia tähtsus ja vajadus, ehkki filosoofid jäävad oma võimetelt prohvetitele siiski alla; teiseks ismailiitide religioonifilosoofia, mis on jumalikku päritolu ja toetub tekstide vaimsele tõlgendusele.

Khusrav' teksti saadab tõlkija Kalle Kasemaa järelsõna, kus avatakse põhjalikult autori ja tema kaasaja kultuurilist ning ajaloolist tausta.

Nareki Grigor. Nutulaulude raamat

Armeenia keelest tõlkinud Peeter Volkonski.

Sari „Bibliotheca MEDIAEVALIS“.

Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2017, 227 lk.

Armeenia Pindaroseks nimetatud Nareki Grigori (951–1003) *Nutulaulude raamat* on tähtis teos mitte üksnes armeenia kultuuris, vaid see on mõjutanud kogu kristlikku maailma. Nareki kloostri munga Püha Grigori kirjandusliku pärandi moodustavad teoloogilised traktaadid, panegüürikad, hümnid ja laulud ning käesolev poeem *Nutulaulude raamat* (algupärandid *Matean voghberguthean*). Armeenlastele on see teos piibli järel tähtsusele teine raamat. Sellel usutakse olevat tervendav mõju, mistõttu tõbised hoiavad seda magades padja all ja raamatut loetakse haigevoodi kõrval ette. Nareki Grigor ehk Grigor Narekatsi ise nimetas *Nutulaulude raamatut* müstikuna ka „Kõnelusteks Jumalaga südame põhjast“.

Nareki Grigori elust on vähe teada. Suurema osa oma elust elas ta Nareki kloostri: algul õpilasena, mungaks pühitsemise järel aga õpetajana. *Nutulaulude raamatu* lõpetas ta arvatavasti vahetult enne surma, 1002. aastal. 2015. aastal kuulutas paavst Franciscus Nareki Grigori katoliku kiriku doktoriks — kõigist eelnevaist doktoreist erineb ta selle poolest, et ta ei olnud oma eluajal osaduses katoliku kirikuga. See aga annab tunnistust, et tuhat aastat tagasi elanud Armeenia Nareki kloostri mungal on tänapäeva maailmale midagi väga olulist öelda.

Eesti lugejal on suurepärane võimalus lugeda keskaegseid nutulaule Peeter Volkonski imelises tõlkes. Luuletaja Doris Kareva märgib Volkonski tõlke kohta: „Originaali arhailist ülevust annab hästi edasi valdavalt daktüliline rütm, mis mõjub palavikulise palvena, kohati lausa hüpnootilisena. Tunnustust väärivad tõlkija erakordselt rikkalik sõnavara ning teksti heakõlalisus.“ Väljaanne on varustatud kahe huvitava saatesõnaga: tõlkija eessõna, mis avab tema isikliku suhet teosega, tutvustab Grigori elu ja teoseid, ning Alar Laatsi põhjalik järelsõna armeenia kristlusest.

Nina Zaitseva. Virantanaz: Vepsa eepos

Vepsa keelest tõlkinud, kommenteerinud ja saatesõna kirjutanud Madis Arukask. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2018, 277 lk.

Iga rahva jaoks on eepos nii olemasolu märk kui ka sümboolne kapital, mis annab tunnistust rahvuslikust eneseteadvusest ja vastavate püüdluste küpsusest. Venemaa loodeosas elavate vepslaste arvukus on väike ja kahaneb üha. 2012. aastal ilmavalgust näinud folklooripõhist autorieepost *Virantanaz* võib võtta üleskutsena vepsa keele ja kultuuri säilitamiseks ning edasiviimiseks ajal, kui väikerahvad on üksteise järel üleilmastumise neelu kadumas. Rahvapärast lugu jutustav värssteos vaatab tagasi vepsa minevikku, metsarahva uskumuste ja kommete maailma, avades nii viisi rahvuse olemust ning saatust.

Eepose autor Nina Zaitseva on vepsa keeleteadlane, luuletaja ja tõlkija, kel-
lel on suuri teeneid vepsa keele uurimisel ning vepsa kirjakeele taasloomisel ja propageerimisel.

Eesti orientalistika

Amar Annus. Muistse Mesopotaamia nõidustekstid

Sari „Bibliotheca ANTIQUA“. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2017, 204 lk.

Usk nõidusesse on inimkonnaga kaasas käinud kogu kirjapandud ajaloo vältel. Muistsest Mesopotaamiast pärineb tuhandeid maagilistest praktikatest kõnelevaid savitahvleid. Suur osa neist on nõidustekstid, milles kirjeldatakse nõidade ja deemonite olemust ning viise, kuidas nende tekitatavat kahju ennetada või sellest vabaneda. Võimaliku nõiduse kahjutuks tegemisel laulsid Babüloonia preestrid loitse, millest paljud olid koondatud tsükliteks, mida kanti ette kauakestvate pidulike rituaalide saatel.

Raamat *Muistse Mesopotaamia* nõidustekstid sisaldab Babüloonia pikimat säilinud nõidusvastast loitsuseeriat „Põlemine“ (*Maqlū*) ja veidi lühemat seeriat „Needus, needus ...“. Need on poetilised tekstid, mis pidid sõna väega nähtamatule kurjusele vastu astuma ja selle kahjutuks tegema. Raamatu saatesõna annab põhjaliku ülevaate maagiliste uskumuste kohast muistse Mesopotaamia vaimu-
ilmas ja müütilises geograafias. Samuti tutvustatakse nõiduseusu aluseks olevaid neuroloogilisi mehhanisme, mis on inimloomusele universaalsed, selgitades maagiliste uskumuste esinemist kogu kirjapandud ajaloo vältel. Raamat pakub põnevat lugemist kõigile ajaloo-, usundi- ja esoteerikahuvilistele ning sobib hästi ka sissejuhatuseks tutvumisel muistse maailma maagiliste uskumustega.

Amar Annus (sünd 1974) on Tartu Ülikooli Lähis-Ida usundiloo dotsent. Doktorikraadi omandas ta Helsingi ülikoolis 2003. aastal. Annus on varem töötanud Helsingi ja Chicago ülikoolides ning Berliini vabaülikoolis. Lähis-Ida klassikalistest tekstidest on ta avaldanud tõlkeid eesti keelde raamatutes „Muinasaja seadusekogumike antoloogia“ (2001), „Muinasaja kirjanduse antoloogia“ (2005) ja „Gilgameši eepos“ (2010).

Idakiri: Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi aastaraamat 2017

Peatoimetaja Tarmo Kulmar, tegevtoimetaja Indrek Ude.

Tartu: Eesti Akadeemiline Orientaalselts, 2018, 228 lk.

Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi eelretsenseeritav, rahvusvahelise toimetuskolleegiumi ja rahvusvahelise levikuga perioodiliselt ilmuv orientalistika eri valdkondadest artikleid avaldav aastaraamat *Idakiri* sisaldab seekord kümme artiklit ning kommenteeritud tõlget.

Tarmo Kulmar annab arhiivmaterjalidele tugineva põhjaliku ülevaate Tartu Riikliku Ülikooli Üliõpilaste Teadusliku Ühingu orientalistikaringi esimese viie aasta tegevusest alates 1977. aasta sügissemestrist. Märt Läänemets on tõlkinud paali keelest ja kommenteerinud „Suure meelespidamise suutra“ (*Mahā-satipaṭṭhāna-sutta*). Peeter Espak uurib säilinud allikate põhjal semiidi jumala Eli ja sumeri jumala Enki segunemise probleemi. Vladimir Sazonov arutleb muistsete tekstide toel, kas Gudea võis olla esimene Sumeri päikesevalitseja ja Gilgameši „vend“. Tarmo Kulmar vaatlleb usundifenomenoloogiliselt inkade panteoni jumaluste nn tumedama poole probleemi. Üllar Peterson on võtnud uurimiseks mittemuslimite õigused ja kohustused Ali ibn Abi Bakr al-Margīnāni õigusalasest teose *al-Hidāya* raamatus *Kitāb as-sayar*. Viktor Korrovits ja Alver Aria käsitlevad religioonisotsioloogiliselt islami ning budismi mõju aspekte Euroopa kultuurile. Alari Allik uurib, kuidas on leidnud kajastamist puu üldse ning puu elu ja surm vanemas jaapani kirjanduses. Margit Juurikas näitab, kuidas jaapani vanemates tekstides on käsitletud maavärinaid ja tsunamisid. Märt Läänemets on trükki toimetanud ja kommenteerinud Linnart Mälli ning Uku Masingu kirjavahetuse septembrist 1963 kuni oktoobrini 1965.

Ajakirja lõpus on järelehüüe EAO auliikmele, indoloog Vladimir Ermanile ning tavapärane ülevaade Eestis (seekord oktoobrist 2016 kuni oktoobrini 2017) ilmunud Ida-kirjandusest ja artiklite ingliskeelsed kokkuvõtted.

EAO aastaraamatu väljaandmist on toetanud Tartu Ülikooli rahvusteaduste baasfinantseerimise grandid PVHKUI7914 (grandihoidja Märt Läänemets), PHVUS16945 (grandihoidja Tarmo Kulmar), Helen Geršman, Jekaterina Koort, Ants-Artur-Erik Laast, Avo Saluste ja Kai Vassiljeva.

Linnart Mäll. Tõe tee

Mõtteid ja mälestusi. Koostanud **Ivar Tröner**, toimetanud Märt Läänemets ja Teet Toome. Tallinn: SE&JS Kirjastus, 2018, 416 lk.

Ivar Tröner, koostaja: „Raamatus on valik Eesti mõtteloo ühe suurmehe Linnart Mälli mõtetest ja sõnumitest. Esmakordselt on Eesti lugeja ees tema mõtted, mis suuremas osas pole kirjaliku teksti kujul kunagi laiema avalikkuseni jõudnud. Siin on aforisme paljude inimlike elunähtuste kohta, kuid ka filosoofilisi mõtisklusi elust, inimesest, keelest, ühiskonnast, poliitikast jne. Linnart Mäll uskus, et kultuur tervikuna elab niikaua, kuni elavad tekstid.“

Märt Läänemets, orientalist: „Linnart Mäll oli vaieldamatult erakordne inimene. Temas olid ühendatud tarkus ja läbinägelikkus sooja südame ja inimliku lihtsusega. Lisaks paras annus krutskeid ja kavalust. Läbivaks jooneks tema isik-

suses oli aga kahtlemata jäägitu ausus ja sirgjoonelisus. Valet ja vingerdamist ta ei sallinud. Mäll ei pidanud ühtegi tegevusala liiga madalaks, kui ta leidis, et saab selle kaudu head teha ja teistele kasulik olla. Ta oli hiilgav teadlane, jõuline poliitik, veenev õpetaja. Ida õpetustest, eriti budismist, mida ta uuris, tegi ta endale tõekspidamiste aluse ja eluviisi.“

Tarmo Kulmar, Tartu Ülikooli professor: „Linnart Mäll oli maailmamainega teadlane, keda tuleb õigusega asetada ühte ritta teiste Eesti orientalistika suurkujude Leopold von Schroederi, Uku Masingu, Artur Võõbuse ja Jaan Puhveliga. Ta oli ka väljapaistev ida kõrgkultuuride tekstide tõlkija ja Eesti taasiseseisvumisaaja mõjukas ühiskonnategelane. Linnart Mälli loodud humanistlike baastekstide kontseptsioon hakkab humanitaarteadustes üha enam mõjujõudu võitma. Käesolevas raamatus kõneleb Õpetaja Linnart Mäll ise lugejaga oma kirjutistest ja intervjuudest pärit aegumatute mõtete ja tähelepanekute kaudu.“

Priit Rohtmets, Tiit Kuuskmäe, Urmas Pappel.

Eesti ja Hiina suhete sünd

Toimetanud Märtn Läänemets. Tartu: Eesti Akadeemiline Orientaalselts, 2018, 280 lk.

Kolmekeelne (eesti, hiina, inglise) rikkalikult illustreeritud koguteos annab põhjaliku sissevaate Eesti ja Hiina riikluse kujunemisele ning arengule 20. sajandi esimese poole murranguliste sündmuste taustal kogu maailmas; Eesti ja Hiina diplomaatliste suhete sõlmimise okkalisel teel 1920. ja 1930. aastatel; ning eestlaste kogukonna eluolule Hiinas kuni Teise maailmasõjani. Peale sündmuste kronoloogilise kirjelduse avaneb eriti raamatu kolmandas osas ajalugu läbi paljude eestlaste isikulugude, kes eri põhjustel olid sattunud elama Kaug-Itta ning pidid mitmekordsete poliitiliste muutuste tuules valima oma identiteedi ja uue või vana kodumaa.

Raamatus on esimest korda avaldatud hulk arhiividokumente ja ajaloolisi fotosid, sh Eesti Vabariigi ja Hiina Vabariigi vahelise sõpruslepingu tekst 1937. aastast.

Teosele on kirjutanud mahuka saatesõna „Ajavaod“ raamatu idee üks algatajaid, suursaadik Toomas Lukk, kes esindas Eesti Vabariiki Hiina Rahvavabariigis aastatel 2012–2016.

Raamatu väljaandmist on toetanud EV Kultuuriministeerium, Eesti Kultuurkapital, Rahvuskaaslaste programm, Eesti Energia, Fors MW ja mitu eraisikut.

Tõlgitud teaduskirjandus

Gershom Scholem. Pühakirjast alkeemiani

Saksa keelest tõlkinud Anu Põldsam. Sari „Avatud Eesti raamat“.
Tartu: Ilmamaa, 2018, 608 lk.

Gershom Scholem (1897–1982) oli 20. sajandi silmapaistvaim judaismi ja juudi müstika uurija. Tema teoste põhiosa moodustavad arvukad artiklid ja mitu erinevatesse keeltesse tõlgitud monograafilist uurimust. Paljuski tänu temale nih-

kus paigast traditsiooniline ajalooline vaatenurk kabalale ja alkeemiale ning sai võimalikuks juudi kultuuriloo konfliktsete ja reaktsiooniliste isiksuste teaduslik käsitlemine.

Käesolev valimik Scholemi tekstidest jaotub kolme ossa: „Judaismist“, „Müstitikast“ ja „Maailmavaatest“. Neist esimeses leiavad käsitlemist ilmutuse ja traditsiooni, vagaduse ja messianismi idee teemad. Teine osa on pühendatud kabala ja alkeemia seostele, toora tähendusele juudi müstikas, värvidele ja nende sümbolikalale ning viib lugeja sissejuhatusesga sabbatiaanlusesse kolmanda osa juurde, milles asuvad pikem käsitus nihilismist kui religioosest fenomenist ning kaks elu- ja kirjandusloolist kirjutist. Esimene neist on pühendatud kirjandusteadlasele ja heale sõbrale Walter Benjaminile, teine, „Š. J. Agnon — viimane heebrea klassik?“, annab ülevaate heebrea keele kui religioosse keele muutumisest tänapäevaseks kirjanduskeeleks.

Kogumikule on põhjaliku järelsõna kirjutanud Kalle Kasemaa.

Tõlgitud aimekirjandus

Dalai-laama. Meditatsiooni süda: Avastamas sisimat teadlikkust

Kirja pannud suuliste õpetuste põhjal **Jeffrey Hopkins**. Tallinn: Suur Puu, 2017, 158 lk.

Selleks, et arendada endas täiuseni selliseid vaimuomadusi, nagu on armastus, kaastunne ja altruism, tuleb mediteerida. Praegusel ajal on inimese meel väga hajevil ning selle jõud piiratud. Kui suuname meelega oma voolusängi, siis muutub see palju jõulisemaks nagu vesi. Dalai-laama, meie aja austatumaid ja armastatuid vaimseid juhte, kõneleb selles raamatus sisemise teadvelolu saavutamise, mis võib hõlmata kõiki elukogemusi. Toetudes 19. sajandi Tiibeti laama Patrul Rinpotše kirjapandud õpetustele, jagab Tema Pühadus üksikasjalikke nõuandeid, kuidas praktiseerida Suure Terviklikkuse meditatsiooni ehk *dzogtšen*'it, et arendada endas kaastunnet ja kasvatada tarkust. Need omadused on hindamatu väärtusega nii isiklikuks vaimseks arenguks kui ka kogu inimkonna rahumeelseks kooseluks. Dalai-laama kõneleb südamest südamesse, olles mõistetav ja pakkudes hinnalisi kaemusi igapäevale, algajale ja kogenud mediteerijale.

Misha Ruth Cohen. Uue hiina meditsiini käsiraamat

Inglise keelest tõlkinud Mari Kadanik. Tallinn: Pegasus, 2017, 432 lk.

Uue hiina meditsiini käsiraamat on hädavajalik teejuht tervikliku keha, meelega vaimu arendamisel. Raamat tutvustab hiina meditsiini võimsaid hüvesid — ennekõike akupunktuuri, massaaži, toitumist, meditatsiooni ja ravimtaimi — ning õpetab kasutama neid kõrvuti teiste ida ravikunstidega. Praktiline, traditsioonilist hiina meditsiini käsitlev teos aitab teil oma raviprotsessi kontrolli alla saada ning säilitada või taastada terviklikkust ja harmooniat kõigis elu aspektides. Rahvusvaheliselt tunnustatud hiina meditsiini praktiseerija, lektor ja mentor doktor

Misha Ruth Cohen soovib põhjalikke raviplaane mitmesuguste tõbede, muuhulgas seedeprobleemide, stressi, ärevushäirete ja depressiooni raviks, vähiravi toetuseks, maksa tervise hoidmiseks, günekoloogiliste kaebuste, PMS-i ja menopausi leevendamiseks jpm. Ülevaatlik käsiraamat kombineerib ka hiina toitumissoovitusi lääne meditsiiniga ning heidab pilgu teistelegi ida ja lääne ravimeetoditele.

Elina Hytönen. Suur hiina meditsiini käsiraamat:

Praktiline õpetus keha ja vaimu tasakaalust

Tallinn: TEA, 2018, 640 lk.

Traditsiooniline hiina meditsiin on osa maakera vanimast kultuuritraditsioonist. See on muistne arstiteadus, mida on tänini järjepidevalt kasutatud, uuritud ja kirjalikult kommenteeritud. *Suur hiina meditsiini käsiraamat* tutvustab igakülgset traditsioonilise hiina meditsiini aluseid ning on kõige põhjalikum ja ülevaatlikum Eestis ilmunud hiina meditsiini käsiraamat. Raamat sobib inimesele, kes huvitub õigel toitumisel, hingamisel, kehalistel harjutustel ja akupunktuuril põhinevast haiguste ennetamisest ja ravist.

Elina Hytönen on Soome üks tuntumaid Hiina traditsioonilise meditsiini asjatundjaid, kes on spetsialiseerunud akupunktuurile. *Hiina meditsiini käsiraamat* kasutatakse Soomes traditsioonilise hiina meditsiini õpikuna.

Kõike valgustav tarkuselamp:

Kommentaar „Dzogtšeni kolmele väitele“

Kõrgealuse Gartšen Rinpotše suuliste õpetuste põhjal.

Inglise keelest tõlkinud Julika Laulik.

Tallinn: Kõikehõlmava Heaolu Kirjastus, 2018, 271 lk.

Garab Dordže (1. saj m.a.j) oli esimene *dzogtšen'i* õpetaja ja temast maha jäanud õpetusi on hakatud nimetama „kolmeks väiteks“ või mõnikord ka „kolmeks sõnaks, mis tabavad olulist punkti“. Selles raamatus ongi esitatud „kolm väidet“, millele järgneb Patrul Rinpotše (1808–1887) ülimalt sisutihe kommentaar. Ka Khenpo Munsel on kirjutanud oma kommentaari, mis on samuti selles raamatus ära toodud. Ta andis oma teadmisi edasi sellistele õpetajatele nagu Adeu Rinpotše ja Gartšen Rinpotše, kui nad kolmekesi Hiina kultuurirevolutsiooni ajal kaksikümne aastat vanglas veetsid. Khenpo Munseli kommentaarile järgnevad Gartšen Rinpotše isiklikele kogemustele toetuvad üksikasjalikud kommentaarid, mida on algselt esitatud loengutena kolmel kontinendil, Ameerika Ühendriikides, Prantsusmaal ja Singapuris. „Kolm väidet“ kannustab harjutajaid ära tundma oma meele loomust, ületama kahtlusi selle loomuse suhtes ning saavutama seejärel selle äratundmise osas täielikku enesekindlust. Gartšen Rinpotše õpetustes on selgelt ja hoolikalt selgitatud, kuidas seda teha.

Shri Yogendra. Joogaharrastaja isiklik hügieen

Tallinn: Maya, 2017, 173 lk.

Me oleme läänemaailmas uhked selle üle, mida me oleme saavutanud, aga idamaade inimesed võivad olla uhked esivanematelt saadud kultuuripärandi üle. Meie avastasime näiteks vereringe alles mõne sajandi eest, aga jooga puhul räägiti sellest juba tuhandeid aastaid tagasi. Autori eesmärk on tutvustada ühiskonnale iidset hügieeni ja haiguste profülaktika süsteemi teaduslikest ja üldlevinud seisukohtadest lähtudes, aga rääkida lugejatele ka isikliku hügieeni tänapäevastest arusaamadest.

Shri Yogendra oli Indias ja Ameerikas joogainstituutide asutaja ning president, joogateooria raamatute autor ja illustreeritud ajakirja Yoga toimetaja.

Corrado Augias. Istanbuli saladused:

Ühe pealinna lugusid, paiku ja legende

Itaalia keelest tõlkinud Kaidi Saavan.

Tallinn: Tänapäev, 2018, 230 lk.

See raamat on jutustus, võiksime isegi öelda romaan, mille peategelane on igavene, erakordne, iseenda varemest kasvanud linn — Bütsants, Konstantinoopol, İstanbul. See linn on olnud sajandeid otsitud sihtkoht, mõnikord valesi mõistetud, teinekord armastatud, aga alati imetletud alates sellest hetkest, kui näed idamaa taeva taustal selle erakordset siluetti. Kasvav Kuu, mis pole Türgi vabariigi lipul juhuslikult, on — ja samas ka pole — seesama Kuu, mida võime näha igal pool Euroopa taevas. Samamoodi on kõikjal meie kontinendil samad — ja ei ole ka — need sadamalinna erilised lõhnad, helid, kalurite hõiked, peegelduv valgus. Eri-nevuse loob seletamatu tunne, lumm, mida nimetati kunagi eksootikaks ning mis on siiani alles. Augias ei vaata eksootika võlust mööda, vaid tõstab taktitundeliselt sellelt loori, et avastada linna ehe olemus, see, mida turist ei suuda või sageli ei oska märgata.

Ajakirjanik, kirjanik ja kultuuritelesaadete autor Corrado Augias on sündinud Roomas. Ta on päevalehe La Repubblica kolumnist ja tema raamatuid on tõlgitud paljudesse keeltesse. Eesti keeles on 2013. aastal ilmunud *Rooma saladused: Ühe pealinna lugusid, paiku ja inimesi*.

Austraalia aborigeenide legendid

Koostanud Varje Varmis.

Tallinn: Valge Versaal, 2018, 50 lk.

Raamatus leidub kuusteist legendi, mille hulgas on ka näiteks legend maailma loomisest, esimesest lõkgetulest, esimesest kangurust ja suurest üleujutusest. Lühidalt on kirjeldatud ka aborigeenide tantse, muusikat, pühasid ja kombeid. Imeväike killuke mitmekesisest ja huvitavast kultuurist.

Ida päritolu autorite või Ida-aineline tõlgitud ilukirjandus

Sadeq Hedayat. Pime öökull

Pärsia keelest tõlkinud Üllar Peterson. Sari „Bibliotheca ASIATICA“.
Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2018, 179 lk.

Sadeq Hedayat (1903–1951, pärsiapäraselt Šādeq Hedāyat) on üks kuulsamaid ja omapärasemaid 20. sajandi Iraani kirjanikke, üks esimesi, kes hakkas sealmail senise klassikalise kõrgstiili asemel kasutama rahvalikke väljendeid ja vahel ka lausa rahva keeles kirjutama, lõhkudes nii klassikalise kirjakeele konventsionaalsust. Hedayat oli nüüdisaegse pärsia kirjakeele teerajaja ja pärsiakeelse novelli alusepanija.

Suurima kuulsuse saavutas Sadeq Hedayat psühholoogiliste sümbolnovellide ja ühiskonnakriitiliste kirjutistega, nende eredaim näide on tema kuulsaim teos, 1935. aastal Indias ilmunud *Pime öökull* (*Buf-i kur*). Selles on äratuntavaid mõjusid alates sellistest teostest nagu Ferdowsi *Shah-name*, Shakespeare'i *Hamlet*, Racine'i *Le Cid* ja Goethe *Faust* ning lõpetades niisuguste autoritega nagu Edgar Allan Poe, Franz Kafka, Jean-Paul Sartre, Gerard de Nerval, Rainer Maria Rilke ja paljud teised. Samas ei jäljenda *Pime öökull* ühtegi nimetatuist ega ka ühtegi teost, see pole ei ida ega lääne looming, vaid nii Indo-Pärsia kui ka Euroopa ainek ja meetodeid kasutav unikaalne novell, millele on maailma kirjandusvaramus raske vastet leida.

Pimedas öökullis puudub lineaarne süžee: millestki häiritud isik jutustab oma vägagi kummalist lugu kuhtumisest, lootusetusest, ebamaisest kõledusest, pannes lugeja ekslema keset teravat tõelust ja oopiumiga ellu manatud ilmseid väljamõeldisi. Jutustuses põimub klassikaline uus-pärsia keel lihtrahva kõnekeele ja kerkivad esile eredad karakterid, sisemonoloogid vahelduvad tundeküllaste olustikukirjeldustega. Tänapäevani pole kirjanduskriitikud üksmeelele jõudnud teose tähenduses.

Iraanis jäi *Pime öökull* pärast ilmumist esialgu suurema tähelepanuta, kuid teos on saavutanud ülemaailmse kuulsuse tänu tõlgetele suurematesse Euroopa keeltesse ning omandanud nüüdseks väljapaistva koha maailmakirjanduse varamus.

Khalil Gibran. Murtud tiivad

Araabia keelest tõlkinud Üllar Peterson. Sari „Bibliotheca ASIATICA“.
Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2018, 143 lk.

Khalil Gibran (1883–1931, araabiapäraselt Ğibrān Ḥalil Ğibrān) on üks kuulsamaid araabia kirjanikke, kelle kaheksa araabiakeelset ja paarkümmend ingliskeelset teost kuuluvad maailmakirjanduse kullafondi. 1912. aastal esmakordselt avaldatud *Murtud tiivad* (*al-Aġniḥa al-mutakassira*) on pikim Khalil Gibrani araabiakeelne romaan. See on ilusaid, kuid keerukaid kujundeid täis keeleuuenduslik tekst, mida osa kirjanduskriitikuid on iseloomustanud kui kauneimat nüüdisaegses araabia keeles kirjutatud teost.

Murtud tiivad on omalaadne Romeo ja Julia lugu, mille sündmusi saadavad sügavad mõtisklused armastuse olemusest ning selle väest, mis jääb alati inimeste

maisest eksistentsist kaugemale ulatuma. Khalil Gibran annab meisterlikult edasi kahe armastaja hingematvaid tundeid, ilusaid looduspilte ning arutelusid armastuse ja saatuse üle. Teose sotsiaalseks sõnumiks on idamaade naiste rõhutud seisundi, iganenud ühiskondlike tavade, patriarhaalse elukorralduse ja vaimulike korrupsiooni terav kriitika. Liibanoni ja araabia maailma vaimulikes ja konservatiivides tekitas teos pahameelt, kuid leidis positiivse vastukaja toonaste araabia kirjanduskriitikute hulgas.

Khalil Gibran. *Hullumeelne: Tähendussõnad ja luuletused*

Inglise keelest tõlkinud ja saatesõna kirjutanud Rauno Alliksaar.

Loomingu Raamatukogu, 2018/38. Tallinn: Kultuurileht, 2018, 56 lk.

Teosega *Prohvet* üle maailma tuntuks saanud Liibanoni-Ameerika kirjaniku Khalil Gibrani (1883–1931) esimene inglise keeles kirjutatud raamat. *Hullumeelne* koosneb proosaluuletustest ja mõistulugudest, milles Gibran venitab temale omasel viisil aega ja ruumi üle nende piiride ning vahendab ühiskonnast välja astunud mehe nägemusi, vaateid ja eneseotsingulisi mõtteid.

Chimamanda Ngozi Adichie. *Pool kollast päikest*

Sari „Moodne aeg“. Inglise keelest tõlkinud Triinu Pakk.

Tallinn: Varrak, 2018, 568 lk.

Chimamanda Ngozi Adichie kujutab pöördelist momenti Aafrika lähiajaloo — Biafra Vabariigi iseseisvuspüüdlusi 1960. aastate Nigeerias ja võigast vägivalda, mis sellele järgnes. Hämmastavalt empaatiline ja sundimatu jutustajaandega Adichie põimib teoses kokku kolme traagiliste sündmuste keskele sattunud tegelase elud. Kolmeteistkümneaastane Ugwu asub tööle teenijana revolutsiooniliselt meelestatud ülikooliprofessori majapidamisse. Olanna on professori kaunis armuke, kes on tolmuse ülikoolilinna ja oma sarmika armsama kasuks loobunud privileegeritud elust Lagoses. Ja Richard on häbelik inglise noormees, kes on lummatud Olanna kaksikõest — mõistatuslikust naisest, kes ei soovi kellelegi kuuluda. Kui Nigeeria sõjavägi peale tungib ning kolm tegelast peavad oma elu eest võitlema hakkama ja põgenema, pannakse nii nende ideaalid kui ka ustavus üksteisele tugevasti proovile. Eepiline, ambitsioonikas ja meisterlikult kirjutatud romaan jutustab moraalsest vastutusest, koloniaalajastu lõpust, rahvuslikust kuuluvusest, klassidest ning rassidest — ning viisist, kuidas armastus muudab selle kõik veel keerulisemaks. Adichie kujutab vaimustavalt ajastu lootusi ja rusuvat pettumust ning toob meieni ühe kõige võimsama, dramaatilisema ja emotsionaalsema pildi Aafrika lähiajaloo.

Robert Louis Stevenson. *Reisid Lõunamere saartel*

Inglise keelest tõlkinud Jaan Sudak. Sari „Maailma avastamine“.

Tartu: Viiking, 2018, 264 lk.

Seikluskirjanduse klassiku Robert Louis Stevensoni kultuuri- ja teadusloolise tähtsusega reisikiri *Reisid Lõunamere saartel* avab eesti lugejatele eelkõige Stevensoni kui rännumehe külje, mis võiks olla märksa rohkem tuntud. Raamat põhineb kirja-

niku reisipäevikutel, mida ta pidas koos abikaasa ja kasupojaga sooritatud reisidel Markiisaartele, Gilberti ning Tuamotu saartele aastail 1888–1890. Kuigi Stevenson maalib neis kirjeldustes Vaikse ookeani saartest ja nende asukatest üsna isikliku ning pea ilukirjanduslikus võtmes ja kunstiliselt kõrgel tasemel pildi, on nende kaante vahel ka ääretult palju autentset ning märkimisväärset kultuuriloolist, ühiskondlik-poliitilist ja antropoloogilist materjali. Kui siia lisada veel *Aarete saare* autori lummas atmosfääriloomet ja kirjanduslikku stiili, pole imeks panna, et teost peetakse üheks tähtsamaks 19. sajandil kirja pandud reisikirjaks üldse.

Eesti autorite Ida-aineline ilu- ja dokumentaalkirjandus

Anna Tell. Neli päeva Kabulis

Tallinn: Tammerraamat, 2018, 312 lk.

Afganistani pealinna Kabulis leiab aset rahvusvaheline pantvangidraama, mille juured viivad otse Rootsi võimuringkondadeni Stockholmis. Kogenud läbirääkija, kriminaalinspektor Amanda Lund jookseb ajaga võidu, et lahendada kuritegude sasipundar, kust ei puudu mõrvad, heroiin ega seks. Tagatipuks on pantvangide röövi kinnimätsimisse segatud Rootsi suursaadik Kabulis. Põnevusromaanis *Neli päeva Kabulis* paljastub halastamatu selgusega inimloomuse nõrkus.

Dmitri Pappel, Rain Kooli.

Laevakaitsja päevikud: Neli aastat Indias

Dmitri Pappeli lugu.

Tallinn: Post Factum, 2018, 272 lk.

2013. aasta oktoobris sundis India piirivalvelaev endale alluma laeva Seaman Guard Ohio, mis kuulus piraatidevastast laevakaitseseenust pakkunud ettevõttele AdvanFort. Laeva pardal oli 35 meeskonnaliiget ja laevakaitsjat, kellest 14 olid Eesti kodanikud.

Mõni päev hiljem sai Tamil Nadu osariigis alguse enam kui neli aastat kestnud kohtuprotsess, mille vältel hoiti laeva pardal viibinuid vangistuses kokku kaks aastat ja neli kuud. Ülejäänud aja peeti eri riikide kodanikest laevakaitsjaid Indias kinni. Koju pääsesid mehed alles 2017. aasta detsembri alguses.

Käesolev raamat on esimene „laevakaitsjate saagast“ kirja pandud lugu, algusest lõpuni. Üks laevakaitsjatest oli mees nimega Dmitri Pappel, kes oma erakordsel teekonnal päevikut pidas. See on eelkõige tema lugu.

Ajakirjanik Rain Kooli abiga haaravaks raamatuks vormitud jutustus räägib piraatidevastasest võitlusest ja petturfirmast, kirevast ning kaootilisest Indiast, erinevate komberuumide pörkumisest ja inimelu haprusest. Vangipõlve kirjeldav päevik sisaldab nii teravaid tähelepanekuid, ränki olukirjeldusi, frustratsiooni kui

ka pisarateni naerma panevat koomikat. Ennekõike aga räägib see raamat inimese võimest saatuse dramaatilistes keerdkäikudes muutuda ja leida arengutee ka kõige rängemates provivilepanekutes.

Vahur Laiapea. Afganistani vang

Tallinn: Post Factum, 2018, 172 lk.

Vahur Laiapea: „2017. aasta 18. aprilli varahommikul sihtisid mind ja Mohsini Shindandi lähedal külavaheteel läbi autoakna viis talibit. Hilisemad talibitest kaasvangid Kabuli vanglas ei suutnud mõista, miks meid ei tapetud, miks minu eest lunaraha ei hakatud nõudma. Miks talibid meid Afganistani Julgeoleku kätte andsid? Ma ei tea seda ega saa ilmselt kunagi teada. Selles raamatus olen uuesti läbi elanud ja läbi kirjutanud aja, mil elule ja surmale näkku vaatasin. Kummalisel kombel olid nad ühte nägu.

Peeter Sauter: „Ivar Heinmaa filmib kaheksatkümmet erinevat kriisi ja sõda viiekümnes riigis. Belglane Pieter-Jan de Pue filmib Afganistanis aastaid visalt oma uhket „Valgustatute maad“. Istub neli korda vangis, kaotab kogu võtmetehnika ja filmib edasi võimalikult lihtsate vahenditega (käsitsi üleskeeratava kaamera vedru ei vaja elektrit). Ameeriklane Matthew Van Dyke filmib, sõdib ja istub vangis Liibüas. Jõuab üksikkambris vaimesse ummikseisu, aga teeb auhinnafilmi.

Vahur Laiapea läheb Afganistani, kus teenimist Nõukogude vägede koosseisus tal õnnestus noore mehena vältida. Käib seal viis korda, kuni Taliban ta röövib ja julgeolekuteenistus vangi paneb. Istub kaks kuud vanglates kahel pool mõtetlist rindejoont.

Mulle tunduvad need kõik palverännakutena, mille käigus otsitakse elu mõtet. Teiste eludesse süüvides püütakse leida üles iseenda elu sügavam tähendus. Paraku purunevad nende rännakute käigus tihti kodused pered, kukuvad kokku ripakile jäänud töösuhted. Ja hiljem juureldakse, ega elu mõtestamine hoopis elu purustanud.

Siinse raamatu kirjeldus on täpne, napp ja klaar. Ometi jääb midagi avamata. Midagi, mida ehk Vahur isegi praegu ei tea. Mina jään ootama kokkuvõtet, mille ta teeb vast aastate pärast. Kas Afganistanis käigud olid vaeva ja riske väärt? Kas need aitasid kedagi, kas mõtestasid ta elu ja filmimehetööd? Kas kõiges oli mingi suurem tähendus või õpetus? Aga võimalik, et kui midagi säärast on, on see nii isiklikes vahetutes kogemustes kinni, et sõnastamisel pole mõtet. Sarnast kogemust omamata ei saaks ma aru nagunii.“

Koostanud T. Kulmar